

1. Модернізація навчального процесу - ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ

Автор: Болтак Ірина Степанівна

Сьогодні у кругах спеціалістів, зв'язаних з освітою, переважають розмови про реформування, а не модернізацію освіти. І це, на мою думку, невірно - і у буденному сенсі, і по суті. У буденному сенсі тому, що суспільство, яке сповна відчуло гіркоту реформ останніх років, досить негативно сприймає саме слово «реформа». По суті, тому, що в освіті потрібна саме модернізація, а не реформа. Реформа - це переналаштування, переорганізація. Модернізація - це зміна у відповідності з потребами та вимогами сучасності.

Система нашої освіти все ще суттєво відстає від сучасних вимог і тому потребує глибокої модернізації. На даний момент, коли ситуація у країні втратила певну стабільність, модернізація, не тільки у питаннях освіти, стає можливою, а головне необхідною. Насьогодні модернізація української освіти має, по суті, три сенси, три виміри:

- 1. У історичному плані вона представляє собою логічне, закономірне завершення освітніх реформ останніх років. У силу багатьох причин не вдалося провести комплексне, усестороннє оновлення освіти. Потрібно ще створити багато нормативно-правових та організаційно-економічних механізмів, щоб у повній мірі реалізувати процес модернізації.
- 2. У плані реконструкції, відновлення освітянської гілки модернізації потрібно подолати наслідки загальносистемної соціально-економічної і політичної кризи, яка може поставити цю галузь на грань виживання, а педагогічний корпус - за межу бідності. Тут постають величезні завдання по оздоровленню та розвитку сфери освіти, які потребують напружених зусиль держави, суспільства та самої системи освіти, інтенсивної та динамічної мобілізації її зовнішніх та внутрішніх ресурсів.
- 3. Не менш складні завдання модернізації у плані власне оновлення освіти, подолання все більш зростаючого її відставання від потреб розвитку країни. У цьому плані завдання модернізації освіти набувають максимальної загальнонаціональної значущості. Тому що ми проходимо перехрестя, де визначається, чи буде освіта стимулом стагнації суспільства чи фактором його економічного зростання та благоустрою, фактором конкурентоздатності та національної безпеки країни.

Така постановка питання може здатися занадто жорсткою: адже ми звикли до думки, що у нас "найкраща у світі освіта". Але, нажаль, навіть "найкраще" має здатність старіти. Таким є закон життя. І тут саме варто згадати відоме Керролівське правило: "Якщо хочеш залишатися на місці - потрібно бігти зі всіх ніг; якщо хочеш просуватися вперед - потрібно бігти у два рази швидше."

Маючи на увазі другий та третій виміри модернізації освіти, потрібно констатувати, що її технологічні задачі сьогодні багатократно ускладнюються у порівнянні з минулими роками.

Саме у відірваності освітньої галузі від потреб країни й полягає насьогодні головна колізія української системи освіти, яку призвана вирішити модернізація. Вона повинна перемогти той нинішній стан нашої освітянської системи, яка характеризується одним ключовим словом - неефективність:

- неефективна економіка освіти - очевидно затратна, нецільова, соціально безадресна, придільно затромбована, у багато чому піддана корупції, та при цьому абсолютно не піддається підрахунку;
- неефективний зміст загальної освіти - дуже застарілий та перевантажений та нефункціональний, відірваний від реальних потреб життя (за статистичними даними констатується факт, що більш ніж половина дітей шкільного віку не засвоюють більше ніж 60% програмного матеріалу по математиці, фізиці, біології, (не говорячи про іноземні мови) - скільки стоять за цим психологічних, педагогічних, соціальних та сугубо фінансових затрат.

- неефективна професійна освіта, яке не стикується, як з реальними та перспективними потребами країни у кадрах, так й з сучасними вимогами до їх кваліфікації, у результаті чого випускники професійних навчальних закладів усіх рівнів у значній своїй мірі (до 60, якщо не більше, процентів) виявляються неконкурентоздатними та не мають попиту на ринку праці;
- неефективна система соціально-економічного забезпечення педагогічних кадрів, яка ставить їх на грань бідності, та настільки ж неефективна система підготовки цих кадрів, яка паралізує всілякі позитивні зміни у шкільній справі, яка готує для сьогоденної школи вчителів вчорашнього дня;
- неефективне управління освітою, досить бюрократизоване, нездатне мобілізувати, як зовнішньосистемні, так і внутрішньосистемні фактори та ресурси розвитку освіти, які функціонують майже всліпу - без якого-небудь прогнозування у підготовці кадрів та співвіднесення його з потребами ринку праці, без наявності соціально-економічних та якісних показників роботи галузі, та навіть без поточного моніторингу освіти. У цій ситуації управління системою освіти можна вважати досить умовним.

Таким чином, центральна задача модернізації освіти - забезпечення її сучасної якості, побудова ефективної освітньої системи з дієвою економікою та управлінням, яка відповідає запитам сучасного життя та потребам розвитку країни, повернутої обличчям, а не спиною до інтересів особистості, суспільства, держави.

При цьому потрібно чітко мати на увазі ще одну фундаментальну задачу модернізування, яка продиктована входженням освіти у принципово нову стадію свого розвитку. На сучасному етапі суспільного життя та своєї власної історії освіта стає не тільки найважливішою соціальною сферою, але й у прямому сенсі найважливішою економічною галуззю. Вона грає все більш важливу роль у накопиченні та розвитку людського капіталу. Перспективи зростання благоустрою нашої країни - на шляху збільшення значимості людського капіталу, а значить, значимості української освіти. Цей шлях стає реальним тільки при масштабній модернізації вітчизняної системи освіти.

Це масштабна акція країни, яка проводиться при інтенсивному співробітництві суспільства. Вона повинна привести до досягнення нової якості освіти, яка в першу чергу визначається її відповідністю актуальним та перспективним запитам сучасного життя держави.

І тут не потрібно драматизувати неминучість "зовнішніх зусиль", якщо ми, звичайно, хочемо реальних змін у освіті. Це - закономірність. Сама система освіти, як вже показав увесь історичний досвід її розвитку, не може ні реформувати, ні модернізувати себе сама. Такою є її природа. Не кажучи вже про те, що інтереси системи освіти далеко не завжди співпадають з інтересами держави та суспільства у освіті.

Досягнення нової якості освіти - першочергове завдання модернізації. Дане завдання постає у двох планах. У загальнодержавному плані нова якість освіти - це її відповідність сучасним життєвим потребам розвитку країни. У педагогічному плані - це орієнтація освіти не тільки на засвоєння учнями певної кількості знань, але й на розвиток їх особистості, їх пізнавальних та накопичувальних здібностей. Загальноосвітня школа повинна формувати нову систему універсальних знань, умінь, навичок, а також досвід самостійної діяльності та персональної відповідальності учня, тобто сучасні ключові компетенції, що й визначають сучасну якість змісту загальної освіти.